

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

LPO.410.003.02.2022

Pan
Dariusz Paszyn
p.o. Dyrektora
Powiatowego Centrum
Pomocy Rodzinie
w Kaliszu

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/22/031 Wsparcie systemu pieczy zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji

I.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kaliszu (dalej: PCPR lub Centrum) Plac Świętego Józefa 5, 62-800 Kalisz.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dariusz Paszyn, p.o. Dyrektora PCPR od 30 września 2021 r. (dalej: Dyrektor). W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Michał Wojciechowski, p.o. Dyrektora PCPR, od 16 marca 2020 r. do 30 września 2020 r., Dyrektor PCPR od 1 października 2020 r. do 8 września 2021 r., Teresa Bogaczyk, p.o. Dyrektora PCPR, od 26 lipca 2018 r. do 14 marca 2020 r. (akta kontroli str. 2 - 15)
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja zadań w zakresie pieczy zastępczej, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz wzmocnienia procesu jej deinstytucjonalizacji.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019 – 2021. Dla realizacji celów kontroli mogły być wykorzystane dowody sporządzone w latach wcześniejszych oraz w okresie późniejszym, a także dane statystyczne z tych okresów.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	1. Marcin Kaczmarek, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/23/2022 z 19 stycznia 2022 r., 2. Paweł Szczepaniak, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/22/2022 z 19 stycznia 2022 r. (akta kontroli str. 1, 1a)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

PCPR, będąc organizatorem pieczy zastępczej w powiecie kaliskim, podejmowało działania, które skutecznie wspierały proces jej deinstytucjonalizacji.

Świadczy o tym stopniowe i systematyczne wygaszanie instytucjonalnych form pieczy zastępczej na rzecz form rodzinnych i wzrost wskaźnika deinstytucjonalizacji³ z 60,3% w 2019 r. do 71,2% w 2021 r., tj. relacji liczby dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (w poszczególnych latach objętych kontrolą odpowiednio: 85, 88 i 84), w stosunku do liczby dzieci przebywających w pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) ogółem, wynoszącej odpowiednio: 141, 137 i 118.

Sprzyjała temu znajomość potrzeb w zakresie pieczy zastępczej w powiecie, w tym przeprowadzone przez organizatora szkolenia kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinny dom dziecka⁴, przekształcenie rodzin zastępczych niezawodowych w zawodowe w 2020 r., powstanie dwóch rodzinnych domów dziecka w 2021 r., dostępność do uprawnień i wsparcia wynikających z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁵. Także liczba rodzin będących pod opieką koordynatora pieczy zastępczej nie przekraczała ustawowego limitu, a praca koordynatorów została oceniona przez te rodziny jako potrzebna i skuteczna.

Dostępne w powiecie formy rodzinnej pieczy zastępczej były adekwatne do potrzeb. Poza dwoma przypadkami interwencyjnymi nie zachodziła potrzeba umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy wbrew standardom pobytu⁶, a dla tych już umieszczonych skutecznie poszukiwano form rodzinnej pieczy zastępczej.

Rejestr danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji i pełniących funkcję rodziny zastępczej lub prowadzących rodzinny dom dziecka został, po kontroli Wojewody Wielkopolskiego, prawidłowo zaprowadzony, a procedurę kwalifikacyjną do uzyskania uprawnień do prowadzenia rodziny zastępczej zawodowej i niezawodowej, a także rodzinnego domu dziecka prowadzono zgodnie z obowiązującymi przepisami, dokonując przed wystawieniem zaświadczenia potwierdzającego spełnianie wskazanych w ustawie warunków do prowadzenia wnioskowanej formy pieczy zastępczej, rzetelnej analizy potwierdzonej niezbędną dokumentacją. Przed uzyskaniem kwalifikacji, kandydaci odbywali szkolenia na podstawie programów zatwierdzonych decyzją właściwego ministra.

Działania na rzecz rozwoju pieczy zastępczej w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2019 – 2021 wyszczególnione i opisane zostały w sposób ogólnikowy i hasłowy.

W działalności jednostki kontrolowanej stwierdzono nieprawidłowości polegające na:

- niezamieszczeniu w sześciu umowach zawartych z rodzinami zastępczymi zawodowymi (spośród 10 kontrolowanych) zapisów dotyczących zakresu niezbędnej pomocy w razie choroby osób tworzących rodzinę zastępczą lub problemów z powierzonymi dziećmi,
- nieopracowaniu bądź opracowaniu ze znacznym opóźnieniem i bez udziału asystenta rodziny lub podmiotu organizującego pracę z rodziną biologiczną, planu pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej,

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Stanowiący % udziału dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w odniesieniu do liczby dzieci w pieczy zastępczej ogółem.

⁴ Wysoko oceniane w ankietach przeprowadzonych przez NIK w toku kontroli.

⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 447 ze zm. (dalej: ustawa o pieczy zastępczej)

⁶ O których mowa w art. 232 ustawy o pieczy zastępczej.

- niezapewnieniu rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka wsparcia rodzin pomocowych (powiat kaliski nie wyznaczył rodzin pomocowych),
- nieorganizowaniu (w latach 2019 i 2020) szkoleń dla rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka, mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji,
- zamieszczeniu w sprawozdaniach rzeczowo-finansowych części danych dotyczących liczby rodzin zastępczych oraz dzieci w nich przebywających niezgodnie ze stanem faktycznym.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Programowanie i realizacja zadań na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej

Opis stanu faktycznego

1.1. Potrzeby powiatu kaliskiego w zakresie liczby rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka szacowane były na podstawie danych z lat ubiegłych. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że każdego roku przybywa i ubywa podobna liczba takich rodzin.

W roku 2021 PCPR opracowało Powiatową Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021 – 2030, w której scharakteryzowane zostały problemy społeczne w powiecie kaliskim. Ich analiza przygotowana została na podstawie danych za ostatnie 5 lat, pochodzących z rocznych sprawozdań miejskich i gminnych ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu. W ww. strategii podana została m.in. liczba rodzin korzystających z różnych form pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, przemocy w rodzinie, bezrobocia, alkoholizmu i narkomanii oraz wielu innych problemów, które występując samodzielnie lub współistniejąc mogą potencjalnie przyczynić się do wystąpienia sytuacji kryzysowej, prowadzącej do rozpadu rodziny. Uzupełnieniem rozpoznania ww. potrzeb są również informacje zawarte w opracowanym przez PCPR Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Kaliskim na lata 2022 -2024.

Dyrektor wyjaśnił, że *dotychczas nie zachodziła potrzeba dokonywania rozpoznania potrzeb odnośnie liczby rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w innych formach, bowiem nie było problemów ze zbyt małą liczbą rodzin zastępczych czy brakiem miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Potrzeby powiatu w powyższym zakresie były zawsze realizowane na bieżąco, i także w chwili obecnej, zabezpieczone są w stopniu wystarczającym. PCPR nie zasięgało także informacji z gmin na temat liczby rodzin zagrożonych odebraniem dzieci, bowiem sytuacja taka może mieć miejsce praktycznie w każdej rodzinie, w której aktualnie z różnych przyczyn występuje kryzys. Pracownicy PCPR mają natomiast bieżący kontakt z pracownikami miejskich i gminnych ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu, na bieżąco są im również przekazywane informacje o problemach związanych z pieczą zastępczą. Dyrektor PCPR dodał, że informacje na temat problemów z jakimi borykają się osoby sprawujące pieczę zastępczą, pracownicy PCPR pozyskują podczas rozmów koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej z istniejącymi rodzinami zastępczymi. Wynika z nich, że dominującym problemem jest brak stabilności zatrudnienia i zawieranie z tymi rodzinami umów cywilno – prawnych oraz nieadekwatny do zadań poziom wynagrodzenia. Przy drastycznych wzrostach cen żywności, kosztów związanych z wychowaniem dziecka, utrzymaniem domu, zapewnieniem dziecku właściwych warunków do rozwoju, coraz częściej sygnalizowane są również problemy związane z niewystarczającym budżetem rodziny. Sytuacja staje się jeszcze bardziej dramatyczna jeśli rodzina zastępcza ma pod swoją pieczę dziecko niepełnosprawne, bowiem oprócz*

nieporównywalnie większych kosztów jego wychowania pojawiają się problemy z dostępem do usług specjalistycznych tj. rehabilitacyjnych, czy też medycznych. W opinii Dyrektora Centrum, to tylko niektóre z powodów, dla których osoby - rodziny które chcą stać się rodzinami zastępczymi, nimi się nie stają.

(akta kontroli str. 581 - 583)

1.2. *Problemy związane z procesem deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej – zdaniem Dyrektora – wynikają przede wszystkim z konieczności zmniejszenia liczby miejsc (z 30 do 14) w istniejących placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a więc zmniejszeniem liczby wychowanków tych placówek o ponad połowę, przy jednoczesnym braku zainteresowania ze strony potencjalnych kandydatów na nowe rodziny zastępcze.*

Likwidacja istniejących miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej skutkowałą koniecznością opuszczenia przez wielu wychowanków dotychczasowych miejsc pobytu. Organizatorzy pieczy zastępczej poszukiwali miejsc dla swoich podopiecznych już nie najbliżej jak to możliwe, aby nie ograniczać kontaktu z rodziną, lecz na terenie całego kraju. Najbardziej na tym procesie ucierpiały i cierpią dzieci, które po wielu latach pobytu w danej placówce przeniesione zostały do innych. Dzieci, które w macierzystej placówce czuły się dobrze, były przywiązane do wychowawców, miały zapewnione poczucie bezpieczeństwa, trzeba było wyrwać ze znanego im otoczenia społecznego, szkolnego, koleżeńkiego i przenieść w zupełnie nowe środowisko, gdzie musiały się od nowa zaadaptować, uczyć zasad, budować na nowo swoje poczucie bezpieczeństwa, które jest tak bardzo istotne w szeroko rozumianej pieczy zastępczej. Dlatego też powiat kaliski za wszelką cenę starał się utrzymać placówkę w obecnym kształcie, zwłaszcza że zasoby lokalowe w placówkach przy stanie 14 wychowanków są zupełnie niewykorzystane i nie mogą zostać wykorzystane z uwagi na liczne zakazy dotyczące np. łączenia istniejącej placówki z placówkami świadczącymi całodobową opiekę o innym charakterze.

Istniały także obawy, że w związku z koniecznością zmniejszenia liczby miejsc w istniejących placówkach opiekuńczo-wychowawczych wielu pracowników tych placówek straci pracę.

Dyrektor dodał, że powiat kaliski ściśle współpracuje z miastem Kalisz z uwagi na położenie geograficzne i działania w ramach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, do której należy powiat kaliski ziemski i grodzki. Współpraca ta dotyczy także rozwiązywania wspólnych problemów, w tym w zakresie pieczy zastępczej. Niejednokrotnie, w sytuacjach braku miejsc w pieczy zastępczej, powiat kaliski przyjmował dzieci pochodzące z terenu miasta Kalisza, które boryka się z brakiem wolnych miejsc w zarówno instytucjonalnej jak i rodzinnej pieczy zastępczej. Możliwości lokalne w tym zakresie są zdecydowanie niewystarczające, czego konsekwencją było umieszczenie ponad 20 wychowanków pochodzących z miasta Kalisza w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie całej Polski.

(akta kontroli str. 587 - 588)

1.3. *W ramach promocji rodzicielstwa zastępczego PCPR zamieszczało informacje o naborze na bezpłatne szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka zarówno na swoich stronach internetowych jak i Starostwa Powiatowego w Kaliszu, na portalach społecznościowych lokalnych mediów (np. tablicy ogłoszeń w swojej siedzibie). W sposób informowano o szkoleniach przeprowadzonych dla istniejących już rodzin zastępczych tj. w mediach pojawiały się zdjęcia wraz z opisem tematyki szkoleń.*

W poprzednim roku zaplanowano organizację festynu integracyjnego z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego, jednakże z uwagi na sytuację epidemiczną w kraju zrezygnowano z realizacji tego wydarzenia; środki na ten cel zabezpieczono także

w bieżącym roku. Ponadto udzielono wywiadu mediom (lokalnej stacji radiowej), w którym szczegółowo omówiona została informacja na temat rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kaliskim; relacja ta znalazła się również na stronie internetowej radia. Jednocześnie PCPR zwracał się do wójtów i burmistrzów z terenu powiatu kaliskiego o rozpowszechnienie informacji na temat prowadzonych szkoleń.

(akta kontroli str. 585 - 586)

1.4. Program Rozwoju Pieczy Zastępczej dla powiatu kaliskiego na lata 2019 – 2021 został przyjęty Uchwałą Nr III/35/2018 Rady Powiatu Kaliskiego z 27 grudnia 2018 r. Został on przygotowany w oparciu o liczbową analizę i charakterystykę rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie powiatu w latach 2015 – 2018 oraz uwzględniał zagadnienia związane z deinstytucjonalizacją pieczy zastępczej, w tym pozyskiwanie i przygotowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, a także przekształcenia placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Głównym celem rozwoju pieczy zastępczej na lata 2019 – 2021 w powiecie kaliskim – wskazanym w ww. Programie – była integracja wszystkich form pieczy zastępczej na terenie powiatu. Cele szczegółowe dotyczyły natomiast: zapewnienia dziecku przebywającemu poza rodziną naturalną jak najlepszej opieki oraz usprawnianie pracy z rodzinami biologicznymi. Jako sposoby realizacji Programu wskazano m.in. tworzenie nowych zawodowych rodzin zastępczych oraz innych form rodzinnej pieczy zastępczej, a także udzielania wsparcia rodzicom zastępczym np. poprzez indywidualne doradztwo prawne, psychologiczne oraz terapeutyczne. W dokumencie nie zawarto szczegółowych wskaźników i wielkości docelowych podejmowanych działań.

W Programie, zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy o pieczy zastępczej określony został limit rodzin zastępczych zawodowych na kolejne lata kalendarzowe tj. jedna rodzina w każdym roku. Jako źródła finansowania Programu wskazane zostały: środki własne powiatu oraz samorządów miast i gmin, które do niego należą, dotacje celowe z budżetu państwa, środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, a także środki pozabudżetowe, pozyskiwanych z innych źródeł.

Program, mimo iż prawidłowo identyfikował główne problemy, nie zawierał rozeznania skali przyszłych potrzeb w zakresie rodzinnej pieczy zastępczej. Ze względu na jego ogólnikowość nie można było także określić wartości docelowych wskaźników realizacji ww. Programu, oraz ocenić stopnia jego realizacji. Monitorowanie Programu przeprowadzano na podstawie corocznych sprawozdań przedkładanych radzie powiatu kaliskiego.

(akta kontroli str. 184 - 197)

1.5. Stosownie do postanowień art. 182 ust. 5 ustawy o pieczy zastępczej zarządowi powiatu kaliskiego przedłożone zostały sprawozdania z działalności PCPR w Kaliszu⁷ za rok 2019 i 2020. Sprawozdania te nie zawierały zestawienia potrzeb w zakresie systemu pieczy zastępczej, o którym mowa w ww. przepisie.

(akta kontroli str. 445 - 521)

2. Organizacja pieczy zastępczej w powiecie kaliskim

2.1. Od 1 stycznia 2012 r.⁸ PCPR wyznaczony został na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Stosownie do wymogów art. 76 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej utworzony został zespół do spraw rodzinnej pieczy zastępczej.

⁷ Przyjęte przez radę powiatu kaliskiego uchwałami nr: XX/183/2020 z 30 kwietnia 2020 r. oraz XXXIII/292/2021 z 28 kwietnia 2021 r.

⁸ Zarządzenie nr 91/2011 Starosty Kaliskiego z 30 grudnia 2011 r.

(akta kontroli str. 174 - 175)

2.2. W powiecie kaliskim wg stanu na koniec każdego roku z lat objętych kontrolą funkcjonowało odpowiednio: 50, 51 i 50 podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej, w tym:

- rodzin zastępczych spokrewnionych odpowiednio: 30, 32 i 32 – co stanowiło odpowiednio: 58,9%, 62,8% oraz 64,0% wszystkich podmiotów,
- rodzin zastępczych niezawodowych: 18, 14, 13 – tj. 35,3%, 27,5% oraz 26% wszystkich podmiotów,
- rodzin zastępczych zawodowych: 3, 5, 3 – tj. 5,8%, 9,8% oraz 6% wszystkich podmiotów,

oraz dwa rodzinne domy dziecka (tylko na koniec 2021 r.) i 4 placówki opiekuńczo-wychowawcze (w całym okresie objętym kontrolą).

(akta kontroli str. 217)

2.3.-2.4. W powiecie kaliskim w 2019, 2020 i 2021 roku w ramach pieczy zastępczej:

- umieszczono łącznie (napływ) odpowiednio: 19, 17 i 24 dzieci, z tego:
  - w rodzinach zastępczych spokrewnionych: 6, 7, 5 dzieci,
  - w rodzinach zastępczych niezawodowych: 3, 0, 6 dzieci,
  - w rodzinach zastępczych zawodowych: 2, 1, 0 dzieci,
  - w rodzinnych domach dziecka: 10 dzieci⁹,
  - w placówkach opiekuńczo – wychowawczych: 8, 9 i 3 dzieci,
- opuściło łącznie odpowiednio: 24, 24 i 43 dzieci, z tego:
  - z rodzin zastępczych spokrewnionych: 2, 4 i 6 dzieci,
  - z rodzin zastępczych niezawodowych: 8, 3, 8 dzieci,
  - z rodzin zastępczych zawodowych: 3, 1, 10¹⁰ dzieci,
  - z rodzinnych domów dziecka: jedno dziecko¹¹ (w 2021 r.),
  - z placówek opiekuńczo – wychowawczych: 11, 16 i 18 dzieci.

(akta kontroli str. 222)

2.5.-2.7. Według stanu na koniec każdego roku, w latach objętych kontrolą, liczba wolnych miejsc w pieczy zastępczej wynosiła odpowiednio: 2, 8 i 8, w tym: 1, 0 i 1 miejsce w rodzinnej pieczy zastępczej oraz 1, 8 i 7 miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Jednocześnie w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało odpowiednio: 85, 88 i 84 dzieci, w tym odpowiednio:

- 52, 55 i 54 dzieci – w rodzinach zastępczych spokrewnionych,
- 26, 17 i 15 dzieci – w rodzinach zastępczych niezawodowych,
- 7, 16 i 6 dzieci – w rodzinach zastępczych zawodowych,
- 9 dzieci w rodzinnych domach dziecka (tylko w 2021 r.).

(akta kontroli str. 219, 221)

Natomiast łącznie w pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) wg stanu na koniec 2019, 2020 i 2021 roku przebywało – z terenu powiatu oraz z innych powiatów – odpowiednio: 141, 137 i 118 dzieci.

(akta kontroli str. 218)

2.8. W latach 2019, 2020 i 2021 powstało odpowiednio łącznie 7, 7 i 11 form rodzinnej pieczy zastępczej, w tym:

- rodziny zastępcze spokrewnione – po 4 w każdym roku,
- rodziny zastępcze niezawodowe – 2, 0 i 5,

⁹ Przyszły z dwóch zastępczych rodzin zawodowych przekształconych w rodzinne domy dziecka.

¹⁰ Przyszły do dwóch rodzinnych domów dziecka utworzonych w 2021 r.

¹¹ Umieszczone w zawodowej rodzinie zastępczej.

- rodziny zastępcze zawodowe – 1, 3 i 0,
- dwa rodzinne domy dziecka (tylko w 2021 r.).

W okresie tym rozwiązanych zostało odpowiednio 6, 5 i 10 form rodzinnej pieczy zastępczej, w tym:

- rodzin zastępczych spokrewnionych – 0, 2 i 4,
- rodzin zastępczych niezawodowych – 7, 2 i 6,
- rodzin zastępczych zawodowych – 1, 0 i 0,
- żaden rodzinny domy dziecka nie został rozwiązany.

Wśród najczęstszych przyczyn, dla których rozwiązane zostały różne formy rodzinnej pieczy zastępczej było przysposobienie dziecka przez rodziny zastępcze, w których dziecko przebywało, usamodzielnienie lub wyprowadzenie się pełnoletnich wychowanków, rezygnacja z pełnienia funkcji rodziny zastępczej, czasowe utworzenie rodziny zastępczej i upływ tego terminu.

(akta kontroli str. 217 – 218, 230)

2.9. W latach 2019, 2020 i 2021 w pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) na terenie innych powiatów przebywało odpowiednio; 11, 11 i 14 dzieci.

Jak wyjaśnił Dyrektor PCPR: *w powiecie kaliskim nie było sytuacji aby PCPR, z uwagi na brak miejsc w pieczy zastępczej na swoim terenie, musiał poszukiwać wolnych miejsc dla dzieci na terenie innych powiatów. Umieszczenie dzieci z terenu powiatu kaliskiego w innych powiatach, odbywało się bez udziału PCPR, które otrzymywało już gotowe postanowienia o umieszczeniu tych dzieci w rodzinie zastępczej na terenie innego powiatu. Zdarzenia te najczęściej wynikały z sytuacji rodzinnych, dzieci trafiały bowiem do rodzin zastępczych, które z nimi w jakiś sposób są spokrewnione.*

(akta kontroli str. 219)

2.10. W okresie objętym kontrolą, tylko w 2020 r. dwie rodziny zastępcze niezawodowe zostały przekształcone w rodziny zastępcze zawodowe.

(akta kontroli str. 218)

2.11. W kontrolowanym okresie w PCPR zatrudnionych było, na podstawie umów zleceń, dwoje koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Jednocześnie liczba rodzin nie przekraczała ustawowego limitu 15¹².

(akta kontroli str. 220)

Dyrektor PCPR nie składał wniosków o wyrażenie zgody na zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Wyjaśnił, że *zgodnie z przepisami ustawy o pieczy zastępczej - koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej przydziela się na wniosek rodziny zastępczej, wniosków takich od rodzin zastępczych jak na razie nie było. Ponadto jest przekonany o tym, że jeżeli zajdzie taka potrzeba, to otrzyma stosowną zgodę. W tej kwestii rozmawiał już ze Starostą na temat konieczności zatrudnienia dodatkowych osób w dziale pieczy zastępczej.*

(akta kontroli str. 584 - 585)

2.12.-2.13. W latach 2019 – 2021 w powiecie kaliskim uruchomione zostały następujące formy wsparcia przewidziane w ustawie o pieczy zastępczej:

- udział w grupie wsparcia (art. 180 pkt 7 lit. a ustawy o pieczy zastępczej) - tylko w 2021 r.,
- skorzystanie z „urlopu” – czasowe niesprawowanie opieki (art. 69),
- korzystanie z pomocy wolontariuszy (art. 66),
- korzystanie ze wsparcia rodziny pomocowej (art. 39 ust. 2),

¹² Art. 77 ust. 4 ustawy.

- poradnictwo przeciwdziałające wypaleniu zawodowemu (art. 76 ust. 4 pkt 14).
(akta kontroli str. 232)

Rodziny i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka najczęściej korzystały z następujących form wsparcia:

- pomocy koordynatora pieczy zastępczej (art. 77 ww. ustawy) – od 20 do 23 rodzin,
- porad i terapii psychologiczno-pedagogicznej (art. 47 ust. 4, art. 180 pkt 7 ww. ustawy) – od 14 do 25 rodzin,
- pozostałych formy specjalistycznego wsparcia, np. poradni zdrowia psychicznego i uzależnień (art. 47 ust. 4, 180 pkt 7 lit. b ww. ustawy) – od 14 do 19 rodzin.

Do najmniej wykorzystywanych form wsparcia należały w tym okresie:

- zatrudnienie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i pracami gospodarczymi (art. 57 ww. ustawy) – od 1 do 2 rodzin,
- udział w szkoleniach / warsztatach (art. 51 i 76 ust. 4 pkt 5 ww. ustawy) – od 1 do 5 rodzin,
- udział w grupach wsparcia (art. 180 pkt 7 lit. a) – 6 osób, tylko w 2021 r.

(akta kontroli str. 232)

2.14. W okresie objętym kontrolą w jednej placówce opiekuńczo – wychowawczej (w Ostrowie Kaliskim) w 2020 r. przebywało jedno dziecko poniżej wieku określonego w art. 232 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej (tj. poniżej 10 lat). Zostało ono skierowane do tej placówki (posiadającej miejsca interwencyjne) w trybie natychmiastowym w październiku 2019 r.¹³, na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Kaliszu. Dziecko to w 2021 r. zostało przeniesione do pieczy rodzinnej zastępczej. W 2021 r. w tej placówce, w tym samym trybie – na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Kaliszu z sierpnia 2021 r. umieszczono kolejne dziecko.

(akta kontroli str. 221, 233 - 240)

3. Dobór rodzin i szkolenia kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i do prowadzenia rodzinnego domu dziecka

3.1.-3.2. W okresie objętym kontrolą, jedna rodzina w 2020 r. i siedem rodzin w 2021 r. zgłosiło chęć pełnienia funkcji rodziny zastępczej; w 2019 r. nie zgłosiła się żadna rodzina.

(akta kontroli str. 220)

Spośród tych rodzin, w 2020 r. przeszkolona została jedna rodzina, a w 2021 r. trzy. Rodziny te zostały następnie zakwalifikowane do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i prowadzącej rodzinny dom dziecka.

Spośród pozostałych czterech rodzin zgłaszających chęć pełnienia funkcji rodziny zastępczej – jedna wycofała wniosek, jedna była w trakcie kwalifikacji, a dwie były w trakcie szkolenia.

(akta kontroli str. 220, 231)

3.3. Programy szkoleniowe dla kandydatów na rodziny zastępcze i do prowadzenia rodzinnych domów dziecka były przygotowywane i realizowane na podstawie obowiązującego rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy

¹³ Zgodnie z art. 232 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej w całodobowych placówkach opiekuńczo – wychowawczych w okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2019 r. mogły przebywać dzieci powyżej 7 roku życia.

zastępczej¹⁴. W okresie objętym kontrolą nie było przypadków osób, które nie ukończyły szkolenia i nie uzyskały stosownych zaświadczeń.

(akta kontroli str. 560 – 566, 584)

3.4. Rejestr danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i pełniących funkcje rodziny zastępczej lub prowadzących rodzinny dom dziecka, po kontroli Wojewody Wielkopolskiego¹⁵, został prawidłowo zaprowadzony, tj. zawierał dane wymagane na podstawie art. 46 ust. 1 i 2 ustawy o pieczy zastępczej oraz był na bieżąco aktualizowany (por. pkt. 9 niniejszego wystąpienia pokontrolnego).(akta kontroli str. 200 - 216)

3.5. Spośród dziesięciu rodzin wytypowanych do próby badawczej¹⁶, w okresie objętym kontrolą, zaświadczenia kwalifikacyjne otrzymały trzy rodziny zastępcze:

- na wniosek z 11 września 2020 r. rodzina została 31 grudnia 2020 r (po 111 dniach) zakwalifikowana¹⁷ do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej,
- na wniosek z 2 lutego 2021 r. rodzina, która wcześniej (od grudnia 2012 r.) pełniła już funkcję rodziny zastępczej zawodowej została 6 lipca 2021 r. (po 153 dniach) zakwalifikowana do prowadzenia rodzinnego domu dziecka¹⁸,
- na wniosek z 10 października 2019 r. rodzina, która od sierpnia 2018 r. pełniła funkcję rodziny zastępczej niezawodowej została 16 grudnia 2019 r. (po 67 dniach) zakwalifikowana¹⁹ do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, a następnie rodzina ta na wniosek z 6 lipca 2021 r. uzyskała 27 stycznia 2021 r. (po 159 dniach) kwalifikacje²⁰ do prowadzenia rodzinnego domu dziecka.

Poza tym, w okresie objętym kontrolą, na wniosek z 29 stycznia 2021 r. procedurę kwalifikacyjną 26 lipca 2021 r. (po 177 dniach) przeszła jeszcze jedna rodzina (do dnia zakończenia czynności kontrolnych nie umieszczono w niej jeszcze dzieci w pieczy zastępczej) uzyskując zaświadczenie kwalifikacyjne²¹ do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej.

Procedura od ogłoszenia przez rodzinę akcesu, do wystawienia zaświadczenia kwalifikacyjnego trwała od 67 do 177 dni, a średnio było to 127 dni.

Cztery zakwalifikowane w latach 2019 – 2021 r. rodziny spełniały warunki określone w art. 42 ust. 1-3 ustawy o pieczy zastępczej, co potwierdzone zostało zgromadzoną w toku procesu kwalifikacyjnego dokumentacją, o której mowa w art. 42 ust. 7 ww. ustawy²² w postaci m.in. opinii psychologicznych, lekarskich i pedagogicznych, formularza oceny sytuacji rodziny w zakresie warunków socjalno – bytowych, oświadczeń kandydatów, zaświadczeń od pracodawcy oraz z Krajowego Rejestru Karnego²³.

Szkolenia, o których mowa w art. 44 ust. 1 ww. ustawy²⁴, poprzedzające wystawienie analizowanych zaświadczeń kwalifikacyjnych, prowadzono na

¹⁴ Dz. U. Nr 274, poz. 1620, zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej”.

¹⁵ Patrz pkt. 9.5. wystąpienia pokontrolnego.

¹⁶ Trzy rodziny zastępcze zawodowe, pięć rodzin zastępczych niezawodowych (niespokrewnionych) oraz dwie rodziny prowadzące rodzinne domy dziecka.

¹⁷ Zaświadczenie kwalifikacyjne dla prowadzących rodzinę nr 1/2020 i 2/2020.

¹⁸ Zaświadczenie kwalifikacyjne nr 3/2021 i 4/2021.

¹⁹ Jw. nr 1/2019 i 2/2019.

²⁰ Jw. nr 1/2021 i 2/2021.

²¹ Jw. nr 5/2021.

²² Okoliczności, o których mowa w art. 42 ust 1-3 ustala Organizator na podstawie przeprowadzonej przez niego analizy sytuacji osobistej, rodzinnej i majątkowej.

²³ Zaświadczenie o niefigurowaniu w Kartotece Karnej Krajowego Rejestru Karnego.

²⁴ Kandydaci do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych, rodzin zastępczych niezawodowych, lub rodzinnych domów dziecka są obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny.

podstawie programu zatwierdzonego przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego²⁵ (zgodnie z ust. 2 przytoczonego powyżej artykułu).

W okresie od wejścia w życie ustawy o pieczy zastępczej²⁶ w przypadku dziesięciu rodzin objętych badaniem nie wystąpiły sytuacje, o których mowa w art. 112⁵ § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego²⁷, gdy w związku z nieotrzymaniem zaświadczenia kwalifikacyjnego lub w trakcie procesu jego uzyskiwania dzieci zostały odebrane lub przeniesione do innej rodziny. Objętych badaniami dziesięć rodzin, wg stanu na koniec roku 2021 r., zostało umieszczonych w rejestrze, o którym mowa w art. 46 ust. 1 ww. ustawy z uwzględnieniem danych, które powinien on zawierać zgodnie z ust 2 ww. artykułu²⁸.

(akta kontroli str. 801-942, 1013-1019, 1033-1041, 1149-1154)

4. Zawieranie umów z rodzinami zastępczymi i prowadzącymi rodzinne domy dziecka

4.1.-4.2. W latach objętych kontrolą PCPR zawarł odpowiednio 1, 3 i 2 umowy o pełnienie funkcji:

- rodziny zastępczej zawodowej – jedną umowę w 2019 r. i trzy umowy w 2020 r.,
- rodzinnego domu dziecka – dwie umowy w 2021 r.

W 2019 i 2020 roku został zrealizowany limit rodzin zastępczych zawodowych określony w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej, który wynosił po jednej rodzinie w każdym z lat okresu objętego kontrolą. W roku 2021 nie zawarto żadnej nowej umowy o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej, natomiast zawarto dwie umowy o prowadzenie rodzinnego domu dziecka.

(akta kontroli str. 220- 222)

4.3. Analizie poddano dziewięć umów obowiązujących w okresie objętym kontrolą²⁹, które zawarte zostały przez Starostę z pięcioma rodzinami. Dotyczyły one zlecenia pełnienia funkcji rodziny zawodowej specjalistycznej³⁰ (dwie umowy), rodziny zastępczej zawodowej³¹ (pięć umów) oraz rodzinnego domu dziecka³² (dwie umowy).

W § 6 wszystkich analizowanych umów, zleceniodawca zobowiązał zleceniobiorcę do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności poprzez udział w szkoleniach organizowanych przez PCPR.

Umowy w zakresie prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz jedna umowa (z 12 kwietnia 2021 r.) zlecająca zadanie pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej zawierały wszystkie niezbędne elementy wymienione w art. 62 ust. 2 pkt 1-16 ustawy o pieczy zastępczej, takie jak m.in: cel i przedmiot umowy, miejsce sprawowania pieczy zastępczej, liczbę dzieci powierzonych prowadzącemu rodzinny dom dziecka jak również maksymalną liczbę dzieci powierzonych prowadzącemu rodzinny dom dziecka. W § 14 tych umów wskazano również, że w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem, związanego w szczególności z wypoczynkiem, chorobą osób prowadzących rodzinny dom dziecka lub innymi

²⁵ Rodziny kwalifikowane w okresie objętym kontrolą otrzymywały świadectwa ukończenia szkoleń na podstawie programu „PRIDE – Rodzinna Opieka Zastępcza” zaakceptowanego decyzją MRPiPS Nr. 8/2018/RZ z 30 lipca 2018 r., oraz „Czas na rodzinę – rodzina na czas” – dec. MRPiPS Nr 6/2015/RZ.

²⁶ 1 stycznia 2012 r.

²⁷ Dz. U. z 2018 r. poz. 969,

²⁸ Takich jak m.in: adres miejsca zamieszkania, wykształcenie, zawód, źródła dochodu, liczbę umieszczonych dzieci czy osób oraz dane niezbędne do stwierdzenia że osoby mogą sprawować właściwą opiekę nad dzieckiem, wynikające z zaświadczenia lekarskiego oraz opinii psychologicznej (wskazanych w art. 42 ust. 1 pkt 5 a) i b) ustawy o pieczy zastępczej.

²⁹ Spośród dziesięciu rodzin zakwalifikowanych do próby badawczej.

³⁰ Umowa nr z 05.01.2017 r., nr. 2/2021 z 19.01.2021r. zlecająca pełnienie funkcji rodziny zawodowej specjalistycznej (jako forma kontynuacji wcześniej zawartych umów).

³¹ Umowa nr 5/2020 z dnia 16.03.2020 r. (pierwsza umowa w tym zakresie), nr 4/2020 z 2 marca 2020 r. (wcześniej umowa zawarta z Prezydentem Miasta Kalisza), umowa z 22.03.2017 r. oraz nr 3/2021 z 12.04.2021 r. (kontynuacja wcześniej zawartych umów), nr 3/2020 z 31.01.2020r. (pierwsza umowa).

³² nr 4/2021 r. z 30.07.2021 r. i nr 5/2021 z 30.07.2021r. (pierwsze umowy z tego zakresu).

nieprzewidzianymi trudnościami i zdarzeniami losowymi, piecza zastępcza może zostać powierzona na wniosek zleceniobiorcy, rodzinie pomocowej.

(akta kontroli str. 677-800, 1131-1132)

Zgodnie z art. 54 ust. 3 pkt 1 – 15 ustawy o pieczy zastępczej, umowy o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej powinny zawierać określone postanowienia. W sześciu umowach zawartych z rodzinami zastępczymi zawodowymi³³ nie zamieszczono zapisów dotyczących zakresu niezbędnej pomocy w razie choroby osób tworzących rodzinę zastępczą lub problemów z powierzonymi dziećmi (pkt 11 ww. przepisu) oraz warunków czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą w szczególności związanego z wypoczynkiem (pkt 12 ww. przepisu).

Dyrektor Centrum wyjaśnił, że *wynikało to z faktu, iż nie było rodzin pomocowych gwarantujących realizację tych obowiązków. Dodał, że w latach 2017-2021 osobą odpowiedzialną za przygotowanie treści umów z tymi rodzinami był pracownik PCPR – starszy specjalista pracy socjalnej, jednakże wszystkie te umowy każdorazowo sprawdzane i parafowane były przez radcę prawnego ze Starostwa.*

Starosta Kaliski wyjaśnił natomiast, że po sugestii radcy prawnego, od kwietnia 2021 r. we wszystkich umowach zapisy takie są już zawierane.

(akta kontroli str. 677-800, 1071-1072, 1131-1132)

5. Planowanie pomocy dziecku i ocena zasadności jego pobytu w pieczy zastępczej

5.1. W kontrolowanym okresie, spośród dziesięciu rodzin objętych szczegółowym badaniem³⁴, ze wsparcia koordynatora w postaci systematycznych, comiesięcznych i udokumentowanych wizyt w miejscu zamieszkania korzystały cztery rodziny (na ich wnioski).

(akta kontroli str. 649, 1129-1148)

Zadanie, o którym mowa w art. 77 ust. 3 pkt 2 ustawy o pieczy zastępczej³⁵, polegające na przygotowaniu przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, we współpracy ze wskazanymi podmiotami, planu pomocy dziecku, zrealizowane zostało w następujący sposób³⁶:

- w jednej rodzinie nie przygotowano planu pomocy dla żadnego z dzieci tam przebywających. W powyższym okresie w rodzinie przebywało troje dzieci/osób, które pozostały w niej jako osoby pełnoletnie, w tym jedno dziecko, które ukończyło 18 rok życia w styczniu 2021 r.;
- w drugiej rodzinie, planu pomocy nie ustalono dla dwojga dzieci³⁷ – ostatecznie adoptowanych przez tę rodzinę – w czerwcu 2018 r. i sierpniu 2020 r., dla jednego dziecka³⁸, plan utworzono 11 października 2021 r. tj. po upływie 3 lat i 5 m-cy od postanowienia Sądu o umieszczeniu go w rodzinie zastępczej;

³³ Umowy z 5 stycznia 2017 r., umowy nr 2/2021 z 19 stycznia 2021 r., umowy nr 5/2020 z dnia 16 marca 2020 r., umowy nr 4/2020 z 2 marca 2020 r., umowy z 22 marca 2017 r. oraz umowy nr 3/2020 z 31 stycznia 2020 r..

³⁴ Pierwsze litery nazwiska, pełniona funkcja oraz pozycja w rejestrze rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych i rodzinnych domów dziecka wg stanu na 31 grudnia 2021 r – Trzy rodziny zastępcze zawodowe (wszystkie z tego rejestru): 1. -1, 2. -14, 3. -19, sześć Rodzin zastępczych niezawodowych: 4. -2, 5. -7, 6. -5, 7. -6 oraz trzy Rodzinne domy dziecka (wszystkie z tego rejestru): 20, 10 oraz 18.

³⁵ Przepis ten stanowi, że do jednego z zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy przygotowanie planu pomocy dziecku, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną. Zgodnie natomiast z art. 77 ust. 1a, w stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

³⁶ Skontrolowano ustanawianie i aktualizowanie planów dla wszystkich dzieci w rodzinach objętych badaniem – szczegółowym badaniem objęto plany ustanowione dla dziesięciu dzieci.

³⁷ Spośród trojga umieszczonych dzieci

³⁸ Dziecko umieszczone w rodzinie na mocy postanowienia Sądu z 14 kwietnia 2018 r., plan pomocy z 11 października 2021 r.

- w trzeciej rodzinie planu pomocy nie opracowano dla jednego z dzieci, które zostało przez rodzinę adoptowane przed okresem objętym kontrolą (w lipcu 2016 r.). Dla pięciorga pozostałych dzieci umieszczonych w tej rodzinie plany ustanowiono 21 czerwca 2021 r. (dla dwojga dzieci po czterech latach i dziewięciu miesiącach, a dla trojga dzieci po ponad trzech latach od postanowienia Sądu o umieszczeniu w rodzinie zastępczej);
- w czwartej rodzinie planu pomocy nie opracowano dla jednego z dzieci, które w sierpniu 2021 r. wróciło do biologicznej matki po niespełna roku pobytu w rodzinie zastępczej. Dla czworga pozostałych dzieci umieszczonych w tej rodzinie plany ustanowiono 27 października 2021 r. (po dwóch latach od rozpoczęcia współpracy PCPR z rodziną, po zmianie jej miejsca zamieszkania).

W pozostałych sześciu rodzinach plan pomocy został ustalony dla każdego dziecka, lecz nastąpiło to najszybciej po upływie roku i ośmiu miesięcy³⁹, a najdłużej po 13 latach⁴⁰ od postanowienia Sądu o umieszczeniu dziecka w rodzinie lub objęcia rodziny przez organizatora po zmianie miejsca zamieszkania (dziewięć lat i 10 miesięcy od wejścia w życie ustawy o pieczy zastępczej, która nakłada obowiązek przygotowania takiego planu).

(akta kontroli str. 1020-1032, 1133-1148, 1213)

Odnosząc się do niewywiązania się z obowiązku przygotowania planu pomocy dziecku, o którym mowa w artykule 77 ust. 3 pkt 2 ustawy o pieczy zastępczej dla siedmiorga dzieci oraz wieloletniej zwłoki w przygotowaniu tych planów dla pozostałych 19 dzieci (od jednego roku i ośmiu miesięcy do dziewięciu lat i 10 miesięcy od wejścia w życie ww. ustawy wprowadzającej obowiązek przygotowania planu pomocy) Dyrektor Centrum wyjaśnił, że *w jego ocenie wynikało to z braków kadrowych PCPR. Dodał, że w ubiegłym roku przyjęto jednego nowego pracownika do realizacji zadań z zakresu pieczy zastępczej, by odciążyć obecną kadrę i nadrobić powstałe zaległości. Obecnie plany pomocy dziecku, zgodnie z obowiązującymi przepisami, przygotowywane są dla wszystkich dzieci przebywających w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka.*

(akta kontroli str. 799-800, 1075-1076, 1020-1032, 1133-1148, 1213)

5.2. Wszystkie, spośród objętych kontrolą, plany pomocy dzieciom miały zindywidualizowany charakter, opracowane zostały odrębnie dla każdego dziecka w rodzinie, uwzględniały ich sytuację życiową i problemy, z którymi się borykały w momencie ustalania tego planu oraz w dalszej perspektywie. Wskazywano w nich zarówno kwestie indywidualne jak np. przejście żałoby po śmierci matki, niwelowanie wad wymowy, aklimatyzację dziecka do nowego miejsca zamieszkania ojca biologicznego podczas regulowanych wizyt, ukończenia szkoły na ustalonym i wskazanym w planie kierunku, ale również bardziej ogólne aspekty rozwojowe jak np. utrzymanie dobrych wyników w nauce, wybór kierunku dalszego kształcenia, wzmacnianie samodzielności poprzez wykazywanie akceptacji i wzmacnianie mocnych stron dziecka.

Realizacja tych planów wiązała się z koniecznością zaangażowania psychologa, pedagoga, logopedy, kadry pedagogicznej, organizatorów i rodziców zastępczych. Wskazywane w planach pomocy działania były powiązane z wyznaczonymi celami i określały efekty, jakie miały przynieść. Oceny realizacji zadań zawartych w planach pomocy dokonywał każdorazowo⁴¹ zespół specjalistów na posiedzeniach dotyczących oceny sytuacji dziecka w rodzinie. Podczas tych posiedzeń nie

³⁹ Rodzina zawodowa zamieszkująca na terenie powiatu kaliskiego od marca 2020 r., plany dla dwójki małoletnich ustanowiono 8 listopada 2021 r.

⁴⁰ Rodzina dziecko AF umieszczone w rodzinie postanowieniem Sądu z 25.09.2008 r., plan pomocy dziecku ustanowiono 15 października 2021 r.

⁴¹ Poza planami, których realizacja nie została jeszcze oceniona.

wnoszono uwag, ani zastrzeżeń do zaproponowanych i zrealizowanych działań. Wszystkie plany konsultowano z rodzicami zastępczymi, którzy stanowili w nich jedno z podstawowych źródeł oddziaływania na dziecko.

(akta kontroli str. 799-800, 1075-1076, 1020-1032, 1133-1148, 1213)

Wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 77 ust. 3 pkt 2 ustawy o pieczy zastępczej, żaden z dziesięciu objętych szczegółowym badaniem planów pomocy dziecku nie był przygotowany przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny w gminie, z której pochodzi dziecko, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną biologiczną. Trzykrotnie⁴² asystent rodziny / pracownik socjalny współuczestniczył w modyfikacji takich planów.

(akta kontroli str.1133-1148, 1184-1186, 1414-1422, 1450-1519)

Dyrektor wyjaśnił, że *wynikało to m.in. z przeoczenia, sytuacji gdy nie jest znane miejsce pobytu rodziców biologicznych, jak również faktu, że nie zawsze rodziny biologiczne tych dzieci, objęte są wsparciem asystenta bądź innego pracownika OPS*. Powyższe potwierdza fakt, iż w kontrolowanym okresie (włączając w to ostatnie posiedzenie w roku 2018) dla dzieci objętych szczegółowym badaniem⁴³ pomimo wystosowywanych zaproszeń dla rodziców biologicznych (wykluczając osoby pozbawione praw rodzicielskich lub gdy adres osoby był niezidentyfikowany np. osoby bezdomnej) na posiedzenia dotyczące oceny sytuacji dziecka w rodzinie, rodzice nie przybywali.

Dyspozycja przytoczonego przepisu pomimo, iż nie wskazuje zakresu uczestnictwa asystenta lub podmiotu organizującego pracę z rodziną biologiczną (z reguły ośrodka pomocy społecznej) stanowi o obowiązku każdorazowego uczestnictwa ww. w tym procesie, choćby przez bierną akceptację jego zapisów bez wskazań czy propozycji jego modyfikacji, tudzież czynne zaangażowanie się w ten proces w przypadku stwierdzenia takiej konieczności.

(akta kontroli 1133-1148, 1420-1520, 1076-1077, 1420-1534)

Biorąc pod uwagę częstotliwość modyfikacji wszystkich planów ustanowionych dla rodzin objętych szczegółowym badaniem ustalono, że:

- w przypadku dziewięciu planów, do dnia zakończenia czynności kontrolnych nie były one aktualizowane, gdyż ⁴⁴nie upłynęło jeszcze pół roku od ich ustanowienia,
- w przypadku pozostałych planów z częstotliwością ok. półroczną aktualizacji poddawano trzy plany⁴⁵, pięć planów zmodyfikowano po siedmiu miesiącach⁴⁶, jeden plan⁴⁷ został zaktualizowany trzykrotnie (od przygotowania planu 10 maja 2016 r. do ostatniej modyfikacji włącznie tj. 27 stycznia 2021 r.) oraz jeden plan⁴⁸ został zaktualizowany siedmiokrotnie (w okresie od 2 lutego 2015 r. do 24 września 2021 r.).

Nieregularne odstępy czasu pomiędzy kolejnymi modyfikacjami planów pomocy Dyrektor wyjaśnił brakiem – dla pieczy zastępczej – obowiązujących przepisów w tym zakresie oraz przyjętą w PCPR praktyką modyfikacji planów w przypadku

⁴² Modyfikacje z dnia 29 maja 2017 r., 31 marca 2021 r. oraz 1 września 2021 r.

⁴³ Biorąc pod uwagę po jednym z dzieci w rodzinach – których oceny odbyły się w okresie objętym kontrolą i ostatnią ocenę w roku poprzedzającym z wyłączeniem usamodzielnionego przed tym okresem dziecka, który po osiągnięciu pełnoletniości pozostał w rodzinie zastępczej.

⁴⁴ Plan dla dziecka z rodzin z 11 października 2021 r., z 15 października 2021 r, trojga dzieci z rodziny z 8 listopad 2021 r. i czworga z rodziny z 27 października 2021 r.

⁴⁵ Plan dla dziecka z rodzin z dnia 9 października 2013 r., z 29 lutego 2016 r. oraz z 2 lutego 2015 r.

⁴⁶ Plany dla pięciorga dzieci z rodziny z 21 czerwca 2021 r.

⁴⁷ Plany pomocy dziecku z rodziny z dnia 10 maja 2016 r.

⁴⁸ Plany pomocy dziecku z rodziny z 2 lutego 2015 r.

zaistnienia takiej konieczności np. zmiany sytuacji dziecka lub rodziny. Dodał, że decyzje o konieczności aktualizacji planu pomocy podejmowano na posiedzeniach dotyczących oceny sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej bądź decyzję taką podejmowała osoba współpracująca z rodziną.

Analizowane aktualizacje planów pomocy były spójne z wnioskami wynikającymi z oceny sytuacji dziecka przebywającego w pieczy zastępczej, dokonywanej każdorazowo podczas posiedzeń, na których dokonywano tych ocen.

(akta kontroli str. 1020-1032, 1077, 1133-1148)

W kontrolowanym okresie wszystkie posiedzenia, na których dokonywano ww. aktualizacji i ocen (z uwzględnieniem terminu ostatniej oceny w 2018 r.) – poza okresem wskazanym zarządzeniem nr 52/2020⁴⁹ Starosty Kaliskiego z 6 maja 2020 r. – były przeprowadzane z częstotliwością wynikającą z uregulowań ustawowych tj. co sześć miesięcy, a dla dzieci do lat trzech – co trzy miesiące⁵⁰. Każdorazowo, po dokonaniu tych ocen organizator rodzinnej pieczy zastępczej sformułował na piśmie opinię dotyczącą zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej, przekazując ją do właściwego sądu.

Powyższym zarządzeniem⁵¹, Starosta zawiesił (do dnia odwołania stanu epidemii) dokonywanie tych ocen. W tym czasie Organizator/PCPR pozyskując informację na temat aktualnej sytuacji dzieci posiłkował się kwestionariuszem: *Informacja dotycząca sytuacji dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej*, wypełnianym przez rodziców zastępczych, którzy udzielali informacji dotyczących m.in. kontaktów dziecka z rodzicami biologicznymi, relacji panujących w rodzinie zastępczej, problemów wychowawczych a także sytuacji zdrowotnej i szkolnej dziecka.

(akta kontroli str. 1133, 1420-1534)

Zgodnie z art. 130 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej, oceny sytuacji dziecka organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje na posiedzeniu z udziałem wskazanych osób. Na przeanalizowane posiedzenia⁵² zapraszano pedagoga szkolnego oraz (jeśli był ustanowiony) asystenta rodziny lub przedstawiciela OPS współpracującego / właściwego dla rodziny pochodzenia – jednakże udział ich w tych posiedzeniach miał charakter incydentalny: na 30 wystosowanych do pedagogów szkolnych zaproszeń, wzięli oni udział tylko w pięciu posiedzeniach. W większości przypadków ograniczali się do przesłania opinii na temat aktualnej sytuacji rodzinnej i funkcjonowania dziecka w szkole. Pozostali, wskazani w art. 130 ust. 1 ww. ustawy uczestniczyli⁵³ uczestniczyli regularnie w tych posiedzeniach.

P.o. Dyrektor wyjaśnił, że w PCPR nie było zatrudnionego pedagoga⁵⁴, na posiedzenia do spraw oceny sytuacji dzieci zapraszano więc pedagogów ze szkół i przedszkoli, do których uczęszczały dzieci. Dodał, że rozważy przyjęcie kolejnej osoby do działu pieczy zastępczej, z uwzględnieniem kwalifikacji pedagoga, co umożliwi realizację większej ilości zadań oraz pozwoli rozwiązać problem absencji pedagoga na posiedzeniach.

⁴⁹ W sprawie zawieszenia dokonywania ocen sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej – z mocą obowiązującą od 1 kwietnia 2020 r.

⁵⁰ Zgodnie z art. 131 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej.

⁵¹ Na podstawie art. 15 zzzzzk⁵¹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, do dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii ogłoszonego w związku z COVID-19, starosta mógł zawiesić dokonywanie określonych w dziale III w rozdziale 4 ustawy o pieczy zastępczej ocen sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz ocen rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

⁵² Z okresu objętego kontrolą oraz ostatnią ocenę z 2018 r. a w przypadku jednej z rodzin, w której wychowanek usamodzielniał się przed tym okresem pozostając w rodzinie wzięto pod uwagę ostatnie dwa lata przed usamodzielnieniem.

⁵³ Rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka, psycholog, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, rodzice dziecka, za wyjątkiem rodziców pozbawionych władzy rodzicielskiej.

⁵⁴ W kontrolowanym okresie zatrudniano pedagoga na umowy zlecenia (w okresie od 4 marca – 31 marca 2021 r. oraz 12 października – 30 listopada 2021 r.) celem przeprowadzenia badań dla kandydatów do sprawowania funkcji rodziny zastępczej

(akta kontroli str. 1073-1075, 1133-1148, 1420-1534)

We wszystkich objętych badaniem rodzinach, obowiązek dochodzenia świadczeń alimentacyjnych wynikający z art. 38 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej realizowano zgodnie z tym przepisem.

W przypadku pięciorga dzieci (pochodzących z terenu właściwego dla kontrolowanej jednostki), w okresie objętym kontrolą obowiązywały porozumienia o dobrowolnym spełnianiu obowiązku alimentacyjnego wobec dwojga⁵⁵, w sprawie trzech pozostałych⁵⁶, czynności, na podstawie ww. przepisu – w zakresie uregulowania obowiązku alimentacyjnego w trakcie kontroli były w toku⁵⁷.

W pozostałych przypadkach – gdy dziecko nie pochodziło z terenu właściwego miejscowo dla PCPR w Kaliszu, na mocy uchwał Zarządu powiatu kaliskiego⁵⁸ zawierano porozumienia w sprawie umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej oraz ponoszenia wydatków na jego opiekę i utrzymanie.

(akta kontroli str. 943-1012, 1114-1128)

Realizując, w kontrolowanym okresie, obowiązek wskazany art. 47 ust. 7 ustawy o pieczy zastępczej, PCPR wystąpił do Sądu⁵⁹ w celu uregulowania sytuacji prawnej siedmiorga dzieci, spośród umieszczonych w rodzinach objętych badaniem⁶⁰, a jedno dziecko, w sierpniu 2020 r., zostało adoptowane w ramach rodziny zastępczej po wszczęciu⁶¹ przez PCPR sprawy w 2017 r.

W powyższym okresie⁶², na mocy postanowienia Sądu z 23 sierpnia 2021 r, na wniosek rodziców dziecka – małaletnia, po 10 miesiącach pobytu w rodzinnym domu dziecka, powróciła do rodziny biologicznej. W pozostałych kontrolowanych rodzinach nie stwierdzono przesłanek decydujących o ostatecznej możliwości powrotu dzieci do rodzin biologicznych i poinformowania o tym Sądu w trybie art. 47 ust. 6.

(akta kontroli str. 1020-1032, 1068-1070, 1077-1078, 1087-1113, 1133-1148)

6. Dostępność i korzystanie z uprawnień wynikających z ustawy o pieczy zastępczej

6.1. Rodziny zastępcze i prowadzący rodzinne domy dziecka byli informowani o możliwości skorzystania z przysługujących uprawnień wynikających z ustawy o pieczy zastępczej. Jak wyjaśnił Dyrektora Centrum *každorazowo, kiedy nowa rodzina zgłasza się do PCPR-u z postanowieniem sądu o utworzeniu rodziny zastępczej, zostaje ustnie poinformowana o wszystkich prawach i uprawnieniach oraz świadczeniach jakie jej przysługują. W trakcie pierwszej rozmowy informuje się rodziny o świadczeniach pieniężnych obligatoryjnych i fakultatywnych, które im przysługują i z których mogą skorzystać. Pracownik w trakcie rozmowy informuje rodzinę o możliwości skorzystania z bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego, tj. z porad psychologa, radcy prawnego oraz terapeuty rodzinnego/uzależnień. Informacje o poradnictwie specjalistycznym znajdują się również na stronie internetowej PCPR. Ponadto koordynatorzy oraz pracownicy jednostki informują w trakcie pracy z rodzinami już funkcjonującymi o ich uprawnieniach i prawach.*

⁵⁵ Zawarte 8 lipca 2016 r. oraz 6 lutego 2018 r z rodzicami biologicznymi dzieci – dotyczy dwojga dzieci w rodzinie.

⁵⁶ Umieszczonych w pieczy zastępczej postanowieniem Sądu z 18 maja 2018 r. w rodzinie.

⁵⁷ Organizator oczekiwał na odpowiedź stron na propozycje zawarcia ugody.

⁵⁸ Np. Uchwały nr 1505/2018 z 29 czerwca 2018 r., nr 411/2019 z 21 listopada 2019 r. oraz nr 813/2020 Zarządu Powiatu Kaliskiego w sprawie zawarcia porozumienia z Miastem Kalisz dotyczącego przyjęcia dziecka do rodziny zastępczej oraz warunków jego pobytu i wysokości wydatków na jego opiekę i wychowanie.

⁵⁹ Korespondencje z 11 kwietnia 2019 r., 22 listopada 2019 r. oraz 30 listopada 2021 r.

⁶⁰ Po wejściu w życie ustawy o pieczy zastępczej.

⁶¹ Korespondencja Organizatora o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec małaletniej z do Sądu Rodzinnego w Kaliszu z 1 lutego 2017 r.

⁶² Biorąc pod uwagę 10 rodzin objętych badaniem.

Informują i przypominają również z jakich form pomocy można skorzystać w Centrum.

(akta kontroli str. 585)

6.2. W odniesieniu do poszczególnych rodzajów uprawnień wynikających z ustawy o pieczy zastępczej ustalono, że:

a) nie wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie powiatu kaliskiego zostały objęte opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, o której mowa w art. 77 ustawy o pieczy zastępczej. Wsparcie koordynatora uzyskały rodziny zastępcze, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy w tej formie;

b) PCPR zapewniało wszystkim rodzinom zastępczym możliwość korzystania z bezpłatnych porad psychologicznych, o których mowa w art. 47 ust. 3 pkt 4 i art. 180 pkt 7 lit. b) ustawy o pieczy zastępczej. Poradnictwo psychologiczne prowadził psycholog zatrudniony do tej pory na umowę zlecenie, a od 2022 r. w wymiarze 1/2 etatu, na umowę o pracę;

Dyrektor wyjaśnił, że *PCPR napotykało trudności w zakresie umożliwiania rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinny dom dziecka uzyskania porady w poradni psychologiczno-pedagogicznej, gdyż pracownicy PCPR nie mają uprawnień, aby złożyć wniosek do poradni o wydanie informacji, opinii czy orzeczenia, może to zrobić tylko rodzic zastępczy, podobnie jest z innymi poradniami specjalistycznymi. Pracujący z rodzinami koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, jeśli zaobserwują, że zachodzi taka konieczność, sugerują potrzebę skorzystania z konkretnej poradni, motywują do podjęcia działania, ukazują pozytywne aspekty kontaktu z odpowiednimi specjalistami, pomagają również w wypełnieniu stosownych dokumentów, wyszukaniu odpowiedniej poradni itp. Również podczas posiedzeń dotyczących oceny sytuacji dziecka, w których bierze udział psycholog oraz pedagog szkolny, sugerowane są różne rozwiązania pojawiających się problemów, a także podpowiedzi do jakiej poradni czy specjalisty należy się udać;*

c) rodziny zastępcze/prowadzący rodzinne domy dziecka mogły korzystać również z bezpłatnych porad terapeuty, który w ramach swoich kompetencji zawodowych jest terapeutą uzależnień i był zatrudniony w PCPR na umowę o pracę;

d) stosownie do art. 180 pkt 7 lit. a) ustawy o pieczy zastępczej, od 2021 r. w PCPR zorganizowano grupy wsparcia dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, prowadzone przez pracownika PCPR lub zatrudnionego psychologa. Spotkania odbywały się cyklicznie raz w miesiącu lub częściej (w zależności od zgłaszanych potrzeb grupy). Wcześniej z uwagi na braki kadrowe, a także panującą epidemię COVID-19 wsparcie w takiej formie nie było organizowane;

e) w okresie objętym kontrolą, powiat kaliski we własnym imieniu zatrudniał osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i pracach gospodarczych, o której mowa w art. 57 ustawy o pieczy zastępczej - osoby do pomocy zatrudniono w dwóch rodzinach;

Starosta Kaliski nie upoważnił dyrektora PCPR do zawierania i rozwiązywania umów z osobami do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich;

f)-g) rodziny zastępcze zawodowe oraz prowadzące rodzinne domy dziecka nie ubiegały się o przerwę w sprawowaniu opieki na wypoczynek, o której mowa w art. 69 ustawy o pieczy zastępczej oraz nie zgłaszały potrzeby wsparcia wolontariuszy, o której mowa w art. 66 ustawy o pieczy zastępczej;

h) PCPR nie zapewniało wsparcia rodzin pomocowych (powiat kaliski nie wyznaczył rodzin pomocowych).

Stosownie do postanowień art. 39 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej, rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, mogą być wspierane przez rodziny pomocowe, na zasadach określonych w art. 73-75. Natomiast art. 76 ust. 4 pkt 6 ustawy o pieczy zastępczej wskazuje, że do zadań organizatora pieczy należało zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach rodzin pomocowych.

Dyrektor wyjaśnił, że *ponieważ rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka nie ubiegały się o skorzystanie z przerwy na wypoczynek, powiat kaliski nie wyznaczył rodziny pomocowej, o której mowa w art. 39 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej. PCPR obecnie poszukuje osób chętnych do sprawowania tej funkcji. Jest to jednak bardzo trudne, gdyż rodzina taka musi spełniać odpowiednie warunki, a także ukończyć szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze. Nie każda rodzina posiada odpowiednie predyspozycje, warunki mieszkaniowe czy jest w stanie podjąć się przyjęcia pod swój dach większej liczby dzieci. Sytuacja taka jest również zdecydowanie niekomfortowa i trudna dla dzieci, które na czas ewentualnego urlopu rodziców zastępczych muszą zostać umieszczone często u zupełnie obcych osób, zmienić otoczenie, co może spowodować zachwianie ich poczucia bezpieczeństwa, które udało się do tej pory wypracować – jest to również dominująca przyczyna, dla której rodziny zastępcze nie decydują się na składanie wniosków o przerwę w sprawowaniu opieki nad dziećmi.*

(akta kontroli str. 586)

Funkcjonowanie rodzin pomocowych nie może być uzależnione od braku wniosków o udzielenie tej formy wsparcia. Biorąc pod uwagę fakt, że powiat jest zobowiązany zapewnić wsparcie i pomoc takich rodzin, ich brak stanowi ograniczenie dostępu do tej formy wsparcia.

i) PCPR nie prowadziło dotychczas poradnictwa przeciwdziałającego wypaleniu zawodowemu dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, o którym mowa w art. 76 ust. 4 pkt 14 ustawy o pieczy zastępczej.

Dyrektor wyjaśnił, że *powodem nierealizowania tej formy pomocy był brak zainteresowania i sygnalizowania zapotrzebowania w tym zakresie. PCPR organizując w 2021 r. ostatnie szkolenie dla rodzin zastępczych na temat: „Współpraca i kontakt z rodziną biologiczną” dokonał rozpoznania potrzeb wśród uczestników szkolenia, przeprowadzając przed szkoleniem rozmowy telefoniczne dające możliwość wyboru kilku tematów szkolenia, w tym dotyczących „wypalenia zawodowego” i nie odnotowano zainteresowania tym tematem. Dodał, że systematycznie rozmawia z pracownikami, psychologiem, koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej na temat zwracania uwagi na symptomy świadczące o wystąpieniu wypalenia zawodowego w rodzinach zastępczych, i dotychczas nie otrzymywał takich informacji. W razie wystąpienia problemu, psycholog jako pierwszy rozpocznie pracę z rodziną, a jeśli zajdzie taka potrzeba, udzielone zostanie rodzinom wsparcie w szerszym zakresie;*

j) wszystkie rodziny zastępcze i prowadzący rodzinne domy dziecka mieli możliwość skorzystania z bezpłatnych porad prawnych, o których mowa w art. 76 ust. 4 pkt 10 ustawy o pieczy zastępczej. Zadanie to realizował radca prawny zatrudniony w PCPR na umowę zlecenie. Wizyty umawiane były telefonicznie bezpośrednio przez samych zainteresowanych lub przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej;

k) w latach 2019 i 2020 PCPR nie organizowało szkoleń dla rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka, o których mowa w art. 76 ust. 4 pkt 5 ustawy o pieczy zastępczej, tj. mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji. Szkolenia takie przeprowadzono w 2021 r.

Dyrektor wyjaśnił, że z uwagi na braki kadrowe oraz na panującą epidemię COVID-19 szkolenia, w okresie objętym kontrolą były znacznie ograniczone. W 2021 r. zorganizowano szkolenie dla istniejących już rodzin zastępczych pt. „Współpraca i kontakt z rodziną biologiczną”. Szkolenie odbyło się stacjonarnie w siedzibie Starostwa Powiatowego i prowadzone było przez Ośrodek Psychoprofilaktyki „Nowa Perspektywa” z Krakowa. W szkoleniu wzięło udział 13 rodzin zastępczych z terenu powiatu kaliskiego - łącznie 16 jej przedstawicieli. Tematyka szkolenia została dobrana na podstawie analizy problemów jakie pojawiają się w rozmowach koordynatorów i innych pracowników z rodzinami zastępczymi, a także poruszane były na posiedzeniach dotyczących oceny sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej. Szkolenie podzielone było na dwie części, teoretyczną oraz warsztatową, w której rodziny mogły brać czynny udział zadając pytania i dzieląc się własnymi praktykami. Pierwotnie szkolenie to miało się odbyć we wcześniejszym terminie w formie online, jednakże propozycja takiej formy szkolenia została z różnych powodów odrzucona przez rodziny zastępcze. Rodziny nie zgłaszały potrzeby zapewnienia opieki nad dziećmi podczas pobytu na szkoleniu.

W bieżącym roku (2022 r.) zaplanowano realizację przynajmniej dwóch podobnych szkoleń o tematyce zasugerowanej przez rodziny.

(akta kontroli str. 586 - 587)

6.3. Spośród dziesięciu rodzin objętych badaniem, w kontrolowanym okresie:

- zgodnie z art 77 ustawy o pieczy zastępczej – wsparciem koordynatora, na ich wniosek⁶³ – bezzwłocznie zostały objęte cztery rodziny. Jedna rodzina korzystała z tego wsparcia przez 3 lata objęte kontrolą, druga rodzina w roku 2019 oraz do momentu usamodzielnienia się wychowanka przez cztery miesiące w 2020 r., trzecia rodzina przez cały 2021 r. i czwarta rodzina korzystała z tej formy wsparcia przez 7 miesięcy 2021 roku⁶⁴. W aktach pozostałych rodzin nie odnotowano potrzeb w tym zakresie;
- z porad psychologa skorzystały dwie rodziny – poradnictwo odbyło się dla jednej z rodzin w roku 2019 i 2021, kolejna skorzystała z tej formy tylko w 2021 r.;
- z konsultacji prawnika nie skorzystała w analizowanym okresie żadna z tych rodzin;
- z grupy wsparcia, która po raz pierwszy zorganizowana została w listopadzie 2021 r. skorzystały dwie rodziny prowadzące rodzinne domy dziecka;
- z pomocy w postaci zatrudnienia osoby do pomocy wskazanej w art. 57 ustawy o pieczy zastępczej skorzystały na ich wniosek dwie rodziny, jedna przez niespełną dziesięć miesięcy w 2019 r. oraz osiem miesięcy z 2020 r. druga rodzina przez trzy miesiące w 2019 r. oraz w całym 2020 r. i 2021 r.;
- trzy rodziny w lipcu 2021 r. brały udział w zorganizowanym przez PCPR szkoleniu stacjonarnym⁶⁵.

W aktach poszczególnych rodzin nie odnotowano pozostawionych bez rozpoznania wniosków, o wymienione formy wsparcia oraz możliwości skorzystania z uprawnień wynikających z ustawy o pieczy zastępczej takich jak np. objęcie wsparciem rodziny pomocowej, poradnictwa przeciwdziałającemu wypaleniu zawodowemu, czy korzystania z przerwy na wypoczynek.

Dyrektor wskazał, że rodziny podejmujące się sprawowania funkcji pieczy zastępczej korzystają z różnych form wsparcia specjalistycznego np. poradni

⁶³ Wnioski z 11 lutego 2016 r., 19 stycznia 2016 r., 19 stycznia 2021 r., 12 lutego 2021 r.

⁶⁴ Do momentu stwierdzenia braku potrzeby i konieczności współpracy w takiej formie zaakceptowanego przez koordynatora oraz rodziców zastępczych.

⁶⁵ „Współpraca i kontakt z rodziną biologiczną”.

psychologiczno – pedagogicznej w Opatówku czy wsparcia psychiatry bez konieczności i potrzeby pośrednictwa PCPR.

(akta kontroli str. 649-676, 1129-1130)

W celu zapoznania się z opinią rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka, NIK skierowała do 24 z nich anonimowe ankiety. Odpowiedziało dziesięć rodzin, a wyniki otrzymanych ankiet (w nawiasach liczba odpowiedzi) pozwalają na stwierdzenie, że:

- do najbardziej przydatnych i najwyżej ocenianych elementów procesu przygotowawczego do pełnienia funkcji rodziny zastępczej należały: przychylnie nastawienie pracowników organizatora pieczy zastępczej (wg 5 ankietowanych), wyczerpująca informacja na temat sprawowania tej pieczy (wg 3 ankietowanych) i ciekawe szkolenia prowadzone przez specjalistów (wg 6 ankietowanych);
- zdaniem 4 ankietowanych do najwyżej ocenianych zalet wsparcia koordynatorów pieczy zastępczej, ocenionej jako potrzebna i skuteczna należała pomoc i opieka w różnego rodzaju trudnych sytuacjach życiowych i formalnych (wg 3 ankietowanych). Ankietowani wskazywali w szczególności na profesjonalną wiedzę koordynatorów z zakresu rodzin zastępczych;
- do największych problemów utrudniających wykonywanie zadań rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka należało niskie wynagrodzenie (wg 6 ankietowanych).

Odnośnie rozwiązań, jakie należałoby wprowadzić dla ułatwienia rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka wypełnianie ich zadań, ankietowani wskazywali ponadto:

- konieczność wspierania pod każdym względem, w tym pomoc w załatwianiu różnych formalności,
- zwiększenie finansowania dzieci niepełnosprawnych,
- wprowadzenie kolonii lub wyjazdów (obozów) wakacyjnych dla dzieci w celu odpoczynku opiekunów.

Zwracali także uwagę na fakt oczekiwania w długich kolejkach do lekarzy.

(akta kontroli str. 642 – 648)

7. Przekształcanie placówek opiekuńczo wychowawczych jako kierunek deinstytucjonalizacji

7.1.-7.3. W powiecie kaliskim przez cały okres objęty kontrolą funkcjonowały cztery placówki opiekuńczo – wychowawcze:

- Dom Dziecka w Liskowie, placówka opiekuńczo – wychowawcza typu socjalizacyjnego,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego w Opatówku,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego w Brzezinach,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im Aniołów Stróżów w Ostrowie Kaliskim, dysponująca 10 miejscami socjalizacyjnymi i czterema interwencyjnymi.

W placówkach tych, na koniec 2019, 2020 i 2021 r. było odpowiednio; 56, 56 i 40 miejsc, natomiast umieszczonych było odpowiednio 20, 14 (tj. 70% stanu z końca 2019 r.) i 9 dzieci (tj. 65% stanu z końca 2020 r. i 45% stanu z końca 2019 r.), co dowodzi spadkowej tendencji w zakresie liczby dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej na terenie powiatu kaliskiego.

(akta kontroli str. 200-221)

7.4.-7.5. W całym okresie objętym kontrolą była tylko jedna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu socjalizacyjnego im Aniołów Stróżów w Ostrowie Kaliskim,

w której w latach 2020 - 2021 przebywały dzieci poniżej 10 lat. Do tej placówki, na koniec 2020 r. skierowano w trybie natychmiastowym jedno dziecko, a w roku 2021 umieszczono tam inne dziecko na podstawie orzeczenia Sądu, który wprost wskazał miejsce umieszczenia.

(akta kontroli str. 233 - 240)

7.6. W 2019 r. z pieczy instytucjonalnej do rodzinnej nie przeniesiono żadnego dziecka. Natomiast w 2020 r. jedno dziecko przebywające w Domu Dziecka w Liskowie przeniesiono do rodziny zastępczej spokrewnionej, a w 2021 jedno dziecko (umieszczone w 2020 r. w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej typu socjalizacyjnego im Aniołów Stróżów w Ostrowie Kaliskim) przeniesiono, na podstawie orzeczenia Sądu, do rodziny zastępczej w innym powiecie.

(akta kontroli str. 233 – 236, 241 - 244)

7.7. W 2019 r. z pieczy rodzinnej do instytucjonalnej nie przeniesiono żadnego dziecka. Natomiast w 2020 r. przeniesiono jedno dziecko (które przebywało w rodzinie zastępczej na terenie innego powiatu), zaś w 2021 r. przeniesiono troje dzieci z rodzin zastępczych z terenu powiatu kaliskiego.

(akta kontroli str. 245 – 247, 248 – 253)

7.8. Wskaźnik deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, tj. procentowy udział liczby dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kaliskim w odniesieniu do liczby dzieci w pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) na koniec poszczególnych lat objętych kontrolą wynosił: 60,3% w 2019 r., 64,2% w 2020 r. oraz 71,2% w 2021 r.

(akta kontroli str. 220)

7.9. Według stanu na koniec poszczególnych lat okresu objętego kontrolą w powiecie kaliskim nie wystąpił niedobór miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej i rodzinnych domach dziecka w stosunku do liczby dzieci napływających i odpływających z pieczy zastępczej ogółem. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w latach 2019 r., 2020 r. oraz 2021 r. wyniosła odpowiednio 19, 17 i 24⁶⁶, pieczę opuściło natomiast 24, 24 i 33 dzieci.

(akta kontroli str. 221 - 222)

8. Finansowanie pieczy zastępczej w powiecie kaliskim

8.1.-8.3. Wykonanie wydatków (wg sprawozdań Rb-28S), w stosunku do zgłaszanych potrzeb i wielkości ujętych w pierwotnej uchwale budżetowej powiatu kaliskiego w rozdziale 85508 Rodziny zastępcze i w § 3110 Świadczenia społeczne obejmujące wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka, kształtowało się następująco:

a) w 2019 r. zgłoszono i ujęto w uchwale budżetowej w rozdziale 85508 kwotę 1.816,5 tys. zł, w tym w § 3110 kwotę 1.422,1 tys. zł.

Plan po zmianach w tym rozdziale wynosił 1.880,3 tys. zł (103,5% planu pierwotnego), a w § 3110 1.435,8 tys. zł (100,1% planu pierwotnego).

Wykonanie wydatków w tym rozdziale wyniosło 1.757,9 tys. zł, co stanowiło 96,8% planu pierwotnego i 93,5% planu po zmianach, natomiast w § 3110 wyniosło 1.402,9 tys. zł, co stanowiło 98,7% planu pierwotnego i 97,7% planu po zmianach.

b) w 2020 r. zgłoszono i ujęto w uchwale budżetowej w rozdziale 85508 kwotę 1.797,2 tys. zł, w tym w § 3110 kwotę 1.398,9 tys. zł.

Plan po zmianach w tym rozdziale wynosił 2.077,7 tys. zł (115,6% planu pierwotnego), a w § 3110 wyniosł 1.563,8 tys. zł (111,8% planu pierwotnego).

⁶⁶ Sytuację dwójki dzieci umieszczonych poniżej obowiązującego kryterium wieku opisano w pkt. 2.14 tego wystąpienia.

Wykonanie wydatków w tym rozdziale wyniosło 1.863,8 tys. zł, co stanowiło 103,7% planu pierwotnego i 89,7% planu po zmianach, natomiast w § 3110 wyniosło 1.409,9 tys. zł, co stanowiło 100,1% planu pierwotnego i 90,2% planu po zmianach.

c) w 2021 r. zgłoszono i ujęto w uchwale budżetowej w rozdziale 85508 kwotę 1.944,7 tys. zł, w tym w § 3110 kwotę 1.410,9 tys. zł.

Plan po zmianach w tym rozdziale wynosił 2.122,9 tys. zł (109,2% planu pierwotnego, a w § 3110 wynosił 1.550,3 tys. zł (109,9% planu pierwotnego).

Wykonanie wydatków w tym rozdziale wyniosło 1.971,7 tys. zł, co stanowiło 101,4% planu pierwotnego i 92,8% planu po zmianach, natomiast w § 3110 wyniosło 1.491,7 tys. zł, co stanowiło 105,7% planu pierwotnego i 96,2% planu po zmianach.

Wykonanie wydatków w roku 2020 w rozdziale 85508 stanowiło 106,2% wykonania z roku 2019, w § 3110 odpowiednio 100,5%, natomiast wykonanie w 2021 r. w rozdziale 85508 stanowiło 105,8% wykonania z roku 2020, a w § 3110 odpowiednio 105,8%.

(akta kontroli str. 331 - 381)

8.4. Wysokość wydatków na świadczenia obligatoryjne dla poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kaliskim wynosiła łącznie: 1.324,9 tys. zł w 2019 r., 1.344,9 tys. zł w 2020 r. (wzrost o 1,5 % w stosunku do roku poprzedniego) oraz 1.408,6 tys. zł w 2021 r. (wzrost o 4,7 % w stosunku do roku poprzedniego).

W latach 2019-2021 wydatki na świadczenia obligatoryjne wg poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej wynosiły odpowiednio:

- dla rodzin zastępczych spokrewnionych; 722,4 tys. zł, 748,8 tys. zł oraz 775,0 tys. zł (średnio w okresie objętym kontrolą 748,8 tys. zł),
- dla rodzin zastępczych niezawodowych; 443,8 tys. zł, 303,1 tys. zł oraz 301,7 tys. zł (średnio w okresie objętym kontrolą 349,5 tys. zł),
- dla rodzin zastępczych zawodowych; 158,7 tys. zł, 292,7 tys. zł oraz 244,4 tys. zł (średnio w okresie objętym kontrolą 231,9 tys. zł),
- dla rodzinnych domów dziecka – 87,6 tys. zł tylko w 2021 r.

(akta kontroli str. 223)

8.5. W latach 2019-2021 udzielono świadczeń obligatoryjnych dla poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej odpowiednio 59, 56 i 62 rodzinom, z tego:

- dla rodzin zastępczych spokrewnionych: 31, 33, 36,
- dla rodzin zastępczych niezawodowych: 25, 18, 19,
- dla rodzin zastępczych zawodowych: 3, 5, 5,
- rodzinne domy dziecka – 2 rodzinom tylko w 2021 r.

(akta kontroli str. 223)

8.6. Wysokość wydatków na świadczenia fakultatywne dla poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kaliskim w latach objętych kontrolą wynosiła łącznie: 22,8 tys. zł w 2019 r., 26,2 tys. zł w 2020 r. (wzrost o 15% w stosunku do roku poprzedniego) oraz 34,1 tys. zł w 2021 r. (wzrost o 29,7% w stosunku do roku poprzedniego).

W latach 2019-2021 wydatki na świadczenia fakultatywne, wg poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej wynosiły odpowiednio:

- dla rodzin zastępczych spokrewnionych; 9,8 tys. zł, 5,9 tys. zł oraz 7,0 tys. zł (średnio w okresie objętym kontrolą 8,7 tys. zł),
- dla rodzin zastępczych niezawodowych; 1,6 tys. zł, 1,8 tys. zł oraz 6,2 tys. zł (średnio w okresie objętym kontrolą 3,2 tys. zł),

- dla rodzin zastępczych zawodowych; 11,4 tys. zł, 18,5 tys. zł oraz 13,7 tys. zł (średnio w okresie objętym kontrolą 14,4 tys. zł),
- rodzinnych domów dziecka – 3,9 tys. zł tylko w 2021 r.

(akta kontroli str. 223)

8.7.-8.8. W latach objętych kontrolą udzielono świadczeń fakultatywnych odpowiednio: 11, 11 i 17 rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka, w tym:

- świadczenie w postaci dofinansowania do wypoczynku poza miejscem zamieszkania otrzymało najwięcej rodzin (odpowiednio; 6, 4 i 9) w łącznej wysokości 6,5 tys. zł w 2019 r., 4,6 tys. zł w 2020 r. oraz 10,3 tys. zł w 2021 r. (średnio w okresie objętym kontrolą 7,1 tys. zł),
- świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów na potrzeby przyjmowanego dziecka (odpowiednio 4, 2 i 4 rodziny) w łącznej wysokości (jednorazowo): 8,1 tys. zł w 2019 r., 3,0 tys. zł w 2020 r. oraz 7,5 tys. zł w 2021 r. (średnio w okresie objętym kontrolą 6,2 tys. zł),
- świadczenie na pokrycie kosztów zdarzeń losowych i innych zdarzeń przyznano po dwóch rodzinom w 2020 i 2021 r. w łącznej wysokości: 2,8 tys. zł w 2020 r. i 3,6 tys. zł w 2021 r.,
- środki na utrzymanie lokalu mieszkalnego przyznano po jednej rodzinie w każdym z lat okresu objętego kontrolą, w łącznej wysokości 8,2 tys. zł w 2019 r., 9,8 tys. zł – w 2020 r. oraz 9,7 tys. zł w 2021 r. (średnio 9,2 tys. zł w okresie objętym kontrolą),
- ze świadczenia na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu skorzystały dwie rodziny w 2020 r. i jedna w 2021 r. w łącznej wysokości: 5,9 tys. zł w 2020 r. oraz 3,0 tys. zł w 2021 r.

(akta kontroli str. 223, 225)

8.9. Zasady przyznawania świadczeń fakultatywnych, o których mowa w art. 83 ustawy o pieczy zastępczej zostały ustalone zarządzeniem nr 15/2018 Starosty Kaliskiego z 5 marca 2018 r., a w stosunku do prowadzących rodzinne domy dziecka zarządzeniem nr 62 Starosty Kaliskiego z 28 lipca 2021 r.

(akta kontroli str. 382 - 392)

8.10. Wysokość wydatków na wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych oraz dla prowadzących rodzinne domy dziecka w poszczególnych latach objętych kontrolą wynosiła odpowiednio: 73,6 tys. zł w 2019 r., 134,6 tys. zł w 2020 r. (wzrost o 82,0% w stosunku do roku poprzedniego) oraz 157,2 tys. zł (wzrost o 16,8% w stosunku do roku ubiegłego).

Średnia wysokość wynagrodzeń rodziny zastępczej zawodowej i prowadzącego rodzinny dom dziecka w powiecie kaliskim wyniosła w tych latach odpowiednio: 2.349 zł w 2019 r., 2.487 zł w 2020 r. oraz 2.567 zł w 2021 r. Średnia wysokość wynagrodzeń prowadzącego rodzinny dom dziecka wyniosła w 2021 r. 3.040 zł.

(akta kontroli str. 225)

8.11.-8.12. W latach objętych kontrolą, średnie roczne koszty utrzymania dziecka w powiecie kaliskim w:

- placówce opiekuńczo – wychowawczej wynosiły: 56,4 tys. zł w 2019 r., 71,0 tys. zł w 2020 r. oraz 75,8 tys. zł w 2021 r.,
- rodzinnych formach pieczy zastępczej wynosiły: 14,9 tys. zł w 2019 r., 15,3 tys. zł w 2020 r. i 15,3 tys. zł w 2021 r., w tym na poszczególne formy rodzinnej pieczy zastępczej przypadało odpowiednio:
  - w rodzinach spokrewnionych; 13,5 tys. zł, 13,0 tys. zł oraz 13,0 tys. zł,
  - w rodzinach niezawodowych; 13,1 tys. zł, 11,7 tys. zł oraz 13,3 tys. zł,

- w rodzinach zawodowych; 28,0 tys. zł, 27,9 tys. zł oraz 26,7 tys. zł,
- w rodzinnych domach dziecka; 14,2 tys. zł tylko w 2021 r.

(akta kontroli str. 225)

8.13. W latach 2019, 2020 i 2021 najtańszą formą rodzinnej pieczy zastępczej⁶⁷ były rodziny zastępcze spokrewnione i rodziny zastępcze niezawodowe. Łączna liczba ww. rodzin w ogólnej liczbie podmiotów pieczy zastępczej kształtowała się następująco: 48 na 51 rodzin w 2019 r., 46 na 51 rodzin w 2020 r. oraz 45 na 50 rodzin w 2021 r.

(akta kontroli str. 217, 225)

8.14. Wydatki ogółem powiatu kaliskiego w latach 2019, 2020 i 2021 wyniosły odpowiednio: 68.370,9 tys. zł, 64.514,5 tys. zł oraz 80.480,2 tys. zł.

Łączne wydatki na zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej – rozdz. 85504 Wspieranie rodziny (za 2019 i 2020 bez *Dobrego startu*) i rozdz.: 85508 Rodziny zastępcze, 85509 Działalność ośrodków adopcyjnych i 85510 Działalność placówek opiekuńczo – wychowawczych wyniosły i stanowiły udział w wydatkach ogółem powiatu odpowiednio: 5.111,2 tys. zł (7,5%) w 2019 r., 5.705,9 tys. zł (8,8%) w 2020 r. oraz 5.339,9 tys. zł (6,6%).

W latach objętych kontrolą, koszty:

- zatrudnienia dwóch koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej wyniosły odpowiednio: 43,1 tys. zł, 47,4 tys. zł oraz 47,4 tys. zł;
- szkoleń kandydatów i prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej wyniosły odpowiednio; 0,0 zł, 6,5 tys. zł oraz 13,8 tys. zł. (w 2019 r. nie przeszkolono, w 2020 r. – jedną rodzinę, a w 2021 r. – trzy rodziny).

Powiat kaliski, nie ponosił natomiast w poszczególnych latach okresu objętego kontrolą wydatków na promocję rodzinnej pieczy zastępczej oraz na funkcjonowanie rodzin pomocowych.

(akta kontroli str. 222, 225 - 226)

8.15. Spośród 10 rodzin objętych szczegółowym badaniem, siedem otrzymało pomoc fakultatywną, o której mowa w art. 83 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej na:

- dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka: objęło ono cztery rodziny,
- świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka: objęto nim trzy rodziny,
- koszty związane z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki: objęło ono jedną rodzinę,
- utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego: objęło ono jedną rodzinę we wszystkich latach okresu objętego kontrolą.

Udzielona pomoc i jej wysokość wynikały z potrzeb zgłaszanych przez rodziny. Nie były wnioski, które nie zostały uwzględnione.

(akta kontroli str. 392 - 396)

8.16. Spośród 10 rodzin objętych badaniem szczegółowym, wysokość wynagrodzeń dla rodzin zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka, o których mowa w art. 54 i 62 ustawy o pieczy zastępczej, była waloryzowana dla jednej rodziny w 2020 r., w związku z przekwalifikowaniem jej na rodzinę zastępczą zawodową.

Wynagrodzenia dla pozostałych rodzin i prowadzących rodzinne domy dziecka nie były waloryzowane, z uwagi na otrzymywanie wynagrodzenia powyżej kwoty

⁶⁷ Wg kosztów utrzymania dziecka w różnych formach pieczy zastępczej

określonej w art. 85 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej, na mocy decyzji dyrektorów PCPR.

(akta kontroli str. 397 - 398)

8.17. Spośród 10 rodzin objętych badaniem szczegółowym dwie rodziny zastępcze i jedna prowadząca rodzinny dom dziecka zwracały się do PCPR i otrzymywały środki na remonty, zakup wyposażenia i środków trwałych.

(akta kontroli str. 392 - 396)

9. Działania kontrolne i sprawozdawczość

9.1. Starosta Kaliski wyjaśnił, że Zarząd Powiatu Kaliskiego sprawował nadzór i kontrolę nad organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej, rodzinami zastępczymi, prowadzącymi rodzinne domy dziecka oraz placówkami opiekuńczo-wychowawczymi poprzez składane i przedstawiane przed Zarządkiem Powiatu oraz Radą Powiatu przez dyrektora PCPR coroczne sprawozdania z działalności PCPR. Szczegółowe omówienie realizacji zadań PCPR, z wyszczególnieniem zadań z zakresu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej następowało na Komisji ds. Edukacji, Kultury i Sportu, które poprzedzały posiedzenia Zarządu i sesje Rady Powiatu, na które także zapraszany był Dyrektor PCPR. Zarząd Powiatu Kaliskiego nie upoważnił do przeprowadzania tych czynności innych osób.

W okresie objętym kontrolą, nie były przeprowadzane kontrole, o których mowa w art. 38b ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej. W ocenie Komisji ds. Edukacji, Kultury i Sportu Rady Powiatu Kaliskiego oraz Zarządu Powiatu Kaliskiego, składane sprawozdania roczne z działalności PCPR jako organizatora pieczy zastępczej nie budziły zastrzeżeń i były prezentowane w sposób wyczerpujący. W związku z powyższym nie było potrzeby zlecenia kontroli, o których mowa w art. 38b ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej i nie formułowano żadnych wniosków.

Starosta dodał, że na przełomie 2020 i 2021 roku w PCPR została przeprowadzona kontrola przez pracowników Wydziału Polityki Społecznej Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu dotycząca organizacji i funkcjonowania PCPR w zakresie zgodności z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Wyniki tej kontroli, jak i zalecenia pokontrolne i sposoby ich realizacji, zostały omówione z dyrektorem PCPR (patrz pkt. 9.6.).

(akta kontroli str. 401 - 402)

9.2. W latach 2019 – 2021 PCPR w Kaliszu nie realizował kontroli w ramach nadzoru nad rodzinami zastępczymi i prowadzącymi rodzinne domy dziecka.

Dyrektora PCPR wyjaśnił, że *w okresie objętym kontrolą część rodzin objęta jest wsparciem koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, którzy czuwają nad prawidłowym ich funkcjonowaniem. Odbływały się również wizyty pracowników PCPR w miejscu zamieszkania rodzin zastępczych, które nie posiadają koordynatorów, w celu monitorowania sytuacji rodziny i dzieci. W trakcie tych spotkań omawiane są z rodzinami bieżące sprawy i problemy. Jeśli wiek i rozwój dziecka na to pozwala, rozmowa prowadzona jest również z dzieckiem, uwzględniając tym samym i jego zdanie. Wszystkie rodziny dwa razy w roku zapraszane są na posiedzenia dotyczące oceny sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinnych formach pieczy zastępczej, którego głównym celem jest ocena czy zasadny jest dalszy pobyt dziecka w rodzinie zastępczej/rodzinnym domu dziecka. Na powyższych spotkaniach omawiana jest m.in. aktualna sytuacja rodzinna, prawna, szkolna dziecka, stosowane metody pracy z dzieckiem i rodziną, stan zdrowia oraz aktualne potrzeby. W posiedzeniach biorą udział koordynatorzy, pracownicy PCPR, psycholog, zapraszani są rodzice zastępczy, rodzice biologiczni, (o ile znany jest ich adres i nie są pozbawieni władzy rodzicielskiej), pedagogowie*

ze szkoły, właściwy asystent rodziny, przedstawiciel ośrodka adopcyjnego. W miarę możliwości w w/w spotkaniach udział bierze również dyrektor PCPR. W okresie epidemii COVID-19, aby nie narażać osób biorących w spotkaniach zostały one zawieszane. W tym czasie zostały rozsyłane do rodzin arkusze z prośbą o przedstawienie informacji dotyczących sytuacji dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej. Ponadto PCPR występował do szkół z prośbą o opinie dotyczące funkcjonowania dziecka w szkole. W roku 2021 r. wykorzystując chwilowe poluzowanie obowiązujących obostrzeń udało się odbyć 40 posiedzeń w/w zespołu w formie tradycyjnej. Ponadto pracownicy PCPR wykorzystując każdą możliwość kontaktu z rodzinami zastępczymi, tj. rozmawiając telefonicznie bądź też w kontakcie osobistym jeżeli wymagają tego okoliczności sprawy, zawsze dopytują o bieżącą sytuację w rodzinie, udzielając jednocześnie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania często trudnych spraw życiowych i problemów, z jakimi rodziny spotykają się na co dzień. Również i ta forma pracy z rodzinami zastępczymi przyczynia się do sprawowania nadzoru nad ich funkcjonowaniem. Inną formą (pośrednią) sprawowania nadzoru nad rodzinami zastępczymi jest organizacja i prowadzenie poradnictwa specjalistycznego, z którego oprócz mieszkańców powiatu kaliskiego korzystają również i rodziny zastępcze. Poradnictwo prowadzone jest w formie usług świadczonych przez: psychologa, terapeutę, prawnika. Poradnictwo prowadzone jest tak, aby w każdej chwili, gdy zachodzi taka potrzeba, rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań zapewnić adekwatną do potrzeb pomoc.

(akta kontroli str. 582 - 583)

9.3. W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły przypadki niewypełniania przez rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka swoich funkcji, bądź też wypełniania ich w niewłaściwy sposób, toteż PCPR nie zawiadamiał właściwych sądów o takich przypadkach⁶⁸. Starosta Kaliski wyjaśnił, że wszystkie trudne sytuacje, jak i decyzje w sprawach związanych z realizacją zadań PCPR, podejmowane są pod jego nadzorem i odpowiednio wcześniej omawiane z dyrektorem tej jednostki.

(akta kontroli str. 402 - 403)

9.4. W okresie objętym kontrolą do Starosty Kaliskiego nie wpłynęła żadna skarga dotycząca funkcjonowania pieczy zastępczej na terenie powiatu.

(akta kontroli str. 403)

9.5. Sprawozdania rzeczowo – finansowe z wykonania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa była w art. 115 ust. 2a ustawy o pieczy zastępczej i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113a tej ustawy, (dalej: „sprawozdanie rzeczowo – finansowe”) za okres od 1 lipca 2019 r. do 31 grudnia 2021 r.⁶⁹, a także sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 1 stycznia do 30 czerwca 2019 r.⁷⁰, były terminowo przekazywane przez PCPR Wojewodzie Wielkopolskiemu.

(akta kontroli str. 254 - 330)

⁶⁸ Możliwość taką przewiduje art. 71 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej.

⁶⁹ Wprowadzone w życie rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 czerwca 2019 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (Dz. U. poz. 1195) z dniem 1 lipca 2019 r.

⁷⁰ Wprowadzone w życie rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 lutego 2016 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (Dz. U. poz. 213) – uchylone z dniem 1 lipca 2019 r. na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 czerwca 2019 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (Dz. U. poz. 1195)

W sprawozdaniach rzeczowo – finansowych podane zostały dane niezgodne ze stanem rzeczywistym. I tak:

- ujęto o jedną rodzinę zastępczą niezawodową mniej za II półrocze 2019 r.,
- ujęto o jedną rodzinę zastępczą zawodową więcej za II kwartał 2019 r., która powinna być ujęta w II kwartale 2020 r.,
- nie ujęto w I półroczu 2019 r. jednego dziecka, które opuściło placówkę opiekuńczo – wychowawczą,
- nie ujęto 10 dzieci, które opuściły rodzinną pieczę zastępczą i zostały umieszczone w rodzinnych domach dziecka, utworzonych w II półroczu 2021 r.

Starszy Specjalista Pracy Socjalnej oraz Starszy Inspektor Powiatowy wyjaśnili, że powyższe błędy powstały na skutek omyłek, a w przypadku dzieci umieszczonych w rodzinnych domach dziecka nie ujęto ich w sprawozdaniach, ponieważ cały czas przebywały one w pieczy zastępczej, tylko w innych jej formach.

(akta kontroli str. 227 – 228, 577)

9.6. W okresie od 30 września do 30 października 2020 r. Wojewoda Wielkopolski przeprowadził w PCPR kontrolę organizacji i funkcjonowania tej jednostki w zakresie zgodności z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Wyniki kontroli przedstawiono w wystąpieniu pokontrolnym⁷¹ z 3 lutego 2021 r. formułując wnioski pokontrolne, które nakazywały m.in:

- 1) prowadzenie rejestru danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzących rodzinne domy dziecka, uwzględniającego wszystkie dane wymagane na mocy art. 46 ust. 1 i 2 ustawy o pieczy zastępczej,
- 2) zapewnienie rodzinom zastępczym prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, o których mowa w art. 76 ust. 4 pkt 5 ww. ustawy biorąc pod uwagę ich potrzeby,
- 3) zapewnienie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, o której mowa w art. 76 ust. 4 pkt 6 ww. ustawy, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych,
- 4) sporządzanie wyodrębnionych sprawozdań z efektów pracy organizatora rodzinnej pieczy zastępczej zawierającego, stosownie do wymogów art. 76 ust. 4 pkt 15 ww. ustawy, dane o efektach pracy organizatora,
- 5) przygotowanie planu pomocy dziecku we współpracy z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną.

(akta kontroli str. 416 - 439)

W odpowiedzi z 26 lutego 2021 r.⁷² ówczesny Dyrektor PCPR poinformował Wojewodę Wielkopolskiego o sposobie wykonania zaleceń pokontrolnych, zobowiązując się jednocześnie do:

- 1) prowadzenia rejestru danych o osobach, o których mowa w art. 46 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej zawierającego dane wymagane na podstawie ust. 2;
- 2) zapewnienia szkoleń, o których mowa w art. 76 ust. 4 pkt 5 ww. ustawy, poprzez stworzenie na podstawie efektów zapytań do podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej, grup rodzin o podobnych potrzebach i zainteresowaniach;
- 3) zapewnienia pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, o której mowa w art. 76 ust. 4 pkt 6 ustawy o pieczy zastępczej, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych. Zadanie to miało być realizowane poprzez organizację cyklicznych spotkań grup wsparcia;

⁷¹ Nr PS-III-.431.4.5.2020.9.10

⁷² Nr PCPR-VIII.0710.1.2020

- 4) sporządzania, oprócz pełnego sprawozdania z działalności PCPR, wyodrębnionego sprawozdania z efektów pracy organizatora pieczy zastępczej,
- 5) sporządzania planów pomocy dziecku we współpracy z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną.

(akta kontroli str. 440 - 444)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Niezamieszczenie w sześciu umowach zawartych z rodzinami zastępczymi zawodowymi zapisów dotyczących zakresu niezbędnej pomocy w razie choroby osób tworzących rodzinę zastępczą lub problemów z powierzonymi dziećmi.
(akta kontroli str. 677-800, 1071-1072, 1131-1132)
2. Nieopracowanie bądź opracowanie ze znacznym opóźnieniem i bez udziału asystenta rodziny lub podmiotu organizującego pracę z rodziną biologiczną, planu pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej.
(akta kontroli str. 799-800, 1075-1076, 1020-1032, 1133-1148, 1184-1186, 1213, 1414-1422, 1450-1519)
3. Niezapewnienie rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka wsparcia rodzin pomocowych (powiat kaliski nie wyznaczył rodzin pomocowych).
(akta kontroli 226, 586)
4. Nieorganizowanie (w latach 2019 i 2020) szkoleń dla rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka, mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji.
(akta kontroli 586-587)
5. Zamieszczenie w sprawozdaniach rzeczowo – finansowych części danych dotyczących liczby rodzin zastępczych oraz dzieci w nich przebywających niezgodnie ze stanem faktycznym.
(akta kontroli str. 227 – 228, 577)

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań w celu:

- 1) zapewnienia rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka wsparcia w razie choroby osób tworzących poszczególne formy pieczy lub problemów z powierzonymi dziećmi, w tym uzupełnienie obowiązujących umów o zapisy dotyczące zakresu tego wsparcia,
- 2) rzetelnego sporządzania sprawozdań rzeczowo – finansowych,
- 3) każdorazowego oraz bez zbędnej zwłoki przygotowania planu pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej we współpracy z asystentem rodziny lub z podmiotem organizującym pracę z rodziną biologiczną.

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania NIK
o sposobie wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, dnia, 12 kwietnia 2022 r.

Kontrolerzy

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Marcin Kaczmarek

p.o. Dyrektor

Starszy inspektor kontroli państwowej

z up.

p.o. Wicedyrektor

Paweł Szczepaniak
Główny specjalista k.p.